

TANRILAR VE PEYGAMBERLER

Orhan Gökdemir

www.dikine.net

Konstantin'in zekâsı bireysel miydi? Ya da öyle soralım, halkta var olan bir inancı "devlet dini"ne dönüştürme "kişisel bir girişim miydi? Akhenaton ile Konstantin arasında bilgi akışı nasıl olanıydı. "Mesih Masalı"nda, bunun bir gelenek olduğunu gösteren başka bir örnek var. Helenizm döneminde Zerdüşt'le böyle bir tecrübe yaşanmıştı. Zerdüşt'ün Helen dünyasını etkisi altına alınca, Roma tarafından ikinci yüzyılda devlet dini olarak ilan edilmişti. Mitras, Logos adı altında bir Yunan Tanrısı olmuştu. Mitras bir kurtarıcı olarak Dünyaya iniyordu; Ahura Mazda aracılığıyla gelecekte kalan bir bakireden doğmuştu üstelik.

İktidar ile din arasındaki ilişkiyi inceleyen bir kitapta, ortak bir kökeni tartışıyor.

Vatikan'la kanlı bıçaklı bir yazar Kitab-ı Mukaddes'i hakkında bir amaca dayanarak şöyle tarif ediyor: "Kitab-ı Mukaddes, bozguna uğratılan bir halkı, zamanın başlangıcından beri onlara zorla kabul ettirilmiş tecrit nedeniyle biriktirmiş oldukları nefret ve intikam duygularına seslenerek birleştirilmeyi amaçlıyordu." (1) Pekin kindar ve ayrımcı bir Tanrı tasvirinin hakkında kalanlar? Yazara göre gerisi, bütün Ortadoğu efsanelerinin içine doldurduğunu bir pagan kitabıydı.

Bütün dinlerde olduğu gibi burada da, başlangıçta dinin ve onun içeriğine uymanın bir önemi yoktu. Amaç, bir topluluğu bir araya getirmektir; o topluluğu bir arada tutma ihtiyacı nedeniyle şekillenen bir dinci söylem konusuydu. Tıpkı Konstantin'in hiçbir zaman Hıristiyan olmaması gibi, Asur Kralı tarafından fethine kadar geçen dönem boyunca tahta geçen 20 kralın hiçbirisi Musevi değildi. İlk kral olan Yeroboam, tapınmak için altın buzaşları yaptırmıştı. Kral Başa, 24 yıl boyunca babası Yeroboam'ın yaptığı buzaşları yapmış, yerine geçen Kral Omri de bu geleneği sürdürmüştü. Kral Ahab, Tanrı Baal için bir sunak yaptırmıştı. Kral Ahazya, Baal sunaklarının sayısını arttırmıştı. Kral Yehoram ise Baal'i kaldırtıp altın buzaşları kültürünü yeniden canlandırmıştı. Kral Yehu, altın buzaşları kuluymdu.(2) Yehuda Krallığının halkı da putperestti. Kurulu döneminde Yahveciler, seviler ve Muhammediler inancı pek zayıf bir topluluk olarak görünüyordu. Ancak, üçü de güçlü bir devletin koruması altındaydı. Bu inançların, seslendikleri kitleyi birleştirmeleri esas amaçtı, dini tahkim etmek ve tanrıya ibadet hep arkadaşan geliyordu.

Haliyle, her üç "tek Tanrı" dinde de Tanrı tasavvuru fazlasıyla yerel ve fazlasıyla dünyevi bir görünüm arz ediyordu. "Yazıcıların" zaman içinde bir düzeltmeye gittiği, pagan kavramlarından yola çıkarak metafizik bir tanrı yarattıkları Kitab-ı Mukaddes incelemelerinin bir vargısıdır. Giderek Marduk, Sis, Kibebe, Dionysos ve Mitras'ın özelliklerini taşıyan ve bunların tersine "tek" olan yeni bir Tanrı çıktı ortaya. (3)

Böylece gelenek ve kurallar da ortaklaştı. Her üç dinde de ilk müritler en aşağı sınıflardan geliyordu. Kurallara pek aldırış etmedikleri, sefil bir hayat sürdürdükleri ve kendilerine has bir "ahlak" geliştirdikleri açıktı. Nizama sokmak için pagan geleneklerini de yardıma çağırarak

gerekiyordu. Örneğin, vaftiz veya abdest pagan geleneklerinden alınmış ve zamanla tek tanrılı dinlerin alamet-i farikası oldu. Oysa vaftizi ilk uygulayanlar Hıristiyan rahipleriydi. Oradan Akdeniz'e doğru yayıldı. Frigya'da Tanrı Attis'in kulu olmanın ritüellerinden biri kutsal suya daldırılmaktı. Aynı tören, Marduk, Mitras, Dionysos veya Demeter'e tapınmanın da alametifarikasıydı. Yıkanmadan tanrı ile yüzle ilemezdi. (4) Gelenek, Vaftizci Yahya aracılığıyla Hıristiyanlığa, Sabiler aracılığıyla Müslümanlığa geçti. Prof. Gündüz'e göre, her iki din için vaftizde kaynak Yahya (Yuhanna)'dır. Hıristiyanlıkta olduğu kadar Sabilikte de Yahya önemli bir tarihsel şahsiyettir. (5)

Senkretizm, bütün Ortadoğu dinleri için temel beslenme kaynağıydı. Bütün kültürlerin iç içe geçtiği, halkların birbirine dokunduğu bu coğrafyada, geçmişin bütün tanrılarının yan yana yer aldığı bir dönem başlamıştı. "Farklı din sistemlerinden alınan parçaların birleştirilmesi için pagan kültürüyle belirlenmiş yapıları tek bir Tanrıyı kabul ettirmenin, kültürlerin doğal seçimiyle ya da daha doğrusu dinlerin kendiliğinden gerçekleşen birleşimiyle gerçekleştirilmesi mümkün değildi. Gerçekte, MÖ 5.- 4. ve 3. yüzyıllarda insanlar birbiriyle rakip Tanrılara ibadet edilen tapınakları ya da hem Hıristiyanlığı hem de Zeus'a yönelik kutlamaların yapıldığı Yunanlıların Serapis tapınağı gibi çeşitli Tanrıların tek bir figürde birleştirildiği tapınakları inşa etmeye başlamışlardı. O dönemden günümüze kalmış heykeller arasında, tek bir kültürel hizmet eden farklı Tanrıların birleştirilmeleri durumlarıyla da karşılaşmaktadırlar. Bunlardan bir tanesi hala Nemrut Dağında bulunmaktadır: güneş sembolünün altında bulunan Mitras, Apollon, Helios ve Demeter figürleri bir taş anıtı ile birleştirilmiştir." (6) Ama Tanrı popülasyonunun artması bu dönemde de kaynakta darlık sürüyordu. Güneş Tanrı Aton hepsinin tek ilham perisiydi.

Anlaşılan o ki Akhenaton, tarihte yapılmış tek din devriminin müsebbibiydi. "Sonradan gelen bütün dinler, güneş evrenin tek Tanrısı mertebesine getiren bu ideolojiye gönderme yapmaya başlamışlardır." (7)

Gerçekten açık ki, tarih boyunca devlet, başlı başına Tanrının tek olması yönünde koymuştu. Bir inançsız devlet dini olarak ilan etmek, doğal olarak diğerleri için ölümcül oluyordu. Devletle birleşenlerin çoğu ayakta kalıyordu, dışarıda kalanların çoğu ise yok oluyordu. Ancak arkasındaki güç ne olursa olsun hiçbir dünyevi gücün ve hiçbir inancın geriye kalanların tümünü düzlemesi söz konusu değildi. En eski inançlar halkların hafızasındaki yerini koruyor, tek Tanrı'nın krallığı altında da kılık değiştiretilerek varlığını sürdürüyordu.

Tarihin bütün Tanrıları ve bütün peygamberleri birbirine benzeten simyasydı bu. Bu simya ortaya çıkan bütün tanrıları altına çeviriyor, "güneş gibi" parlamasına neden oluyordu. Hızır-lyas, Hıdrellez, Andreas, İdris ve Hermes kılımlarında bütün inançları dolandıran tek bir şahsiyet çıkıyordu ortaya böylece. O, on dörtbin yıldır geziyordu pervanelikte; Adem sıfatından gelip gidiyordu.

Hızır veya Hızır-lyas (Hıdrellez) demek ki tarihin ortak bir kahramanı olarak ortaya çıkmaktadır.

Alevi-Bektaşî inançlarında Hızır kim? Pir Sultan Abdal veriyor cevabını:

Bin bir adı var bir adı Hızır
Nerede çağırsan orada hazır
Ali padişah'tır Muhammed vezir
Bu fermanı yazan Ali değil mi?(8)

Demek ki Ali de Hızır'dır. Daha iyisi Ali, İya'dır; İya ya da Aliya diye okumakta da bir mahsur yoktur. İya, İbrani'de Eli-Yah olmaktadır ki "Yahova Tanrım'dır" anlamındadır.

Çıktı noktasının Hermes oldu unu bildi imize göre Güne le bir ba kurabilir miyiz? "Ali'nin simgesi güne hayvanlarıdır; aslan, o, tanrı aslanıdır. Balıca simgesi olan aslanın dı ında o, bir ba ka güne hayvanı olan koç ile zümrüd-ü ankayla karı tırlan güne ku u olan turna ile simgele tirilir."(9) Melikoff, buna kanıt olarak Pir Sultan'ın u deyi ini gösteriyor:

"Hazret-i ah'ın avazı
Turna derler bir ku tadır
Bakı ı arslanda kaldı
Dö ü ü dahi koçtadır..."

Güne , aslan burcunun yıldızıdır ve Hermes, Eski Mısır'da tapınaklarda ve piramitlerin gizli odalarında turna ku u suretinde bir yazıcı olarak tasvir ediliyordu.

Jean Paul Roux, Türklerde böyle bir senkretizmi mümkün kılacak eski inanı lara dikkat çekiyor. (10) Güne ve Ay, Göktengri ile birlikte Türklerin Panteonundadır.

Ocak, Tunceli bölgesinde Hak-Muhammed-Ali "teslis"inde Hızır'ın Hak'ın yerini almı oldu u yönünde bir gözlemi aktarıyor. Demek ki Hızır, bir Tanrı'dır. Rumi'nin ems'i gibi, Ali'nin de güne le bir ilgisi vardır. Ali ehit edildi i zaman güne e dönü üp, göklere yükselmiş tir. (11)

Utnapi tim, Andreas (dris) ve İya'nın da güne le bir ili kisi var mı? Hermes'le özde le tirildi ine göre en azından dris için "evet" diyebiliyoruz.

Hızır- İyas veya halk arasındaki söyleni iyle Hıdır-Ellez; Hıdrellez ba ka bir inançla da ortaklık ta ımaktadır. Aya Yorgi veya Saint Georges'un yolu da hemen her yerde Hıdrellez ile kesi mektedir. Avrupalı seyyahlar Hızır menkıbeleri ile Aya Yorgi efsanelerinin aynı eyler oldu unu çok erkenden fark etmiş lerdir. (12)

Ahmet Ya ar Ocak, halk arasındaki Hıdrellez gelene inin kökeninin Tammuz adına yapılan törenler oldu unu belirtiyor. Dumuzi diye de bilinen bu ilah, do anın yeniden canlanı nı, baharın geli ini temsil ediyordu. Batıya do ru ilerledikçe Tammuz-Dumuzi, ve o da Adonis olmu tu. Dumuzi-Temmuz-Adonis e le mesine ba kalarımı da ekleyebiliriz; Hook'a göre nanna ve tar da birbirinin versiyonlarıdır. (13) Her kültür Tanrıları kendi diline çevirmekte ve böylece özelle tirmektedir.

En'am Suresi'nde bu geçi öyle anlatılmaktadır: "Biz böylece brahim'e gerçe e rmesi için göklerin ve yerin ülkelerini de gösterdik. Gece onu örtünce bir yıldız gördü: 'Bu benim Tanrım mı?' dedi. O yıldız sönüp gidince: 'Ben böyle sönüp batanları sevmem' dedi. Sonra do an Ay'ı gördü: 'Bu benim Tanrım mı?' dedi; yalnız o da batıp gidince; 'E er Tanrım bana yol göstermemi olsaydı ben de sapan insanlardan olurum", dedi. Sonra do an Güne 'i gördü: 'Bu mu benim Tanrım? Bu hepsinden de büyük' dedi. Güne de batınca dedi ki; 'Ey milletim! Ben Allah'a e ko tu unuz eylerin hepsinden uza ım. Ben yüzümü, Hakka dönerek, gökleri ve yeri yaratan O'na çevirdim. Ben Allah'a e ko anlardan de ilim.'"(14) Peki ne olmu ? brahim'in Allah'ı geceyi dinlenmek için, Güne i ve Ayı hesap için yaratmış !!(15) "El"i büyük yeni bir tanrıdır bu...

KÜLTÜREL KARILA MALAR VEYA SÜREKL L K-1

Mısır	Sümer	Helen	Roma
Amon-Ra	Utu	Cronos	Satürn
Mut	Antu	Hera	Juno
Seth	Enlil	Zeus	Jüpiter
sis	Ninhursag	Athena	Minerva
Osiris	Enki	Apollo-Dionisos-Serapis	Vulcan
Horus	Marduk	Ares	Mars
Anubis	Negal	Hades	Pluto
Hathor	nanna	Afrodit	Venüs
Thot	Ninurta	Hermes	Mercür

KÜLTÜREL KARILA MALAR VEYA SÜREKL L K-2

Akad:	lu
Kenan:	l
brani:	El-Elah
Arami:	El-Elah
Arap:	l- lah-Allah
Süryani:	Aloho
Babil:	Ba'al

KÜLTÜREL KARILA MALAR VEYA SÜREKL L K-3

L VE TÜREVLER

Azra- l
Cebra- l
Mika- l
sraf- l
Bab- l
sra- l

BRAN MELEKLER

dris ah, "Do u Büyüsü" adlı eserinde papirüse yazılı bir Grek tılsımında geçen yedi brani ba meleinin adını veriyor:

Mikael
Rafael
Gabriel (Cebrail)
Souriel
Zaziel
Badakiel
Suliel (16)

Bir kaynakta “El” hakkında u bilgiler veriliyor: “... Pagan ba tanrısı El’di. El erkek, patriarkal ve hükmeden bir tanrıydı. Bölgenin di er büyük tanrısı olan Haddu’dan (fırtına) farklı olarak El, do adaki herhangi bir güçle özde le tirilmemi ti. El, tanrılar divanının ba nda bulunur ve bu divanın kararlarını açıklardı.” (17) Aynı kaynakta, burada srail’in tanrısı Yahve’yi tarif etti i ileri sürülmektedir. Demek ki el, do adan soyutlanmak için uygun bin tanrıydı.

El ölümsüzdü ama l-yas da öyle:

“Yunus Emre bu dünyada iki ki i kalur derler
Me er Hızır, l-yas da öyle ab-ı hayat içmi gibi...”

Yalnız, El ölümsüz bir tanrı, l-yas ise ölümsüz bir insan olmaktadır. Demek ki Utnapi tim de ya amaya devam etmektedir; ab-ı hayat içmi gibi!

Ab-ı hayat içenler aynı zamanda bilge-logos oluyor. Çıkı ı Hermes’tir. Buddha veya Buda, Sanskrit dilinde “hakim-bilge” anlamına geliyor. Hermes de öyle. Mehmet Ali Ayni onunla ilgili u aktarmayı yapıyor: “Mısır’da veladet edip ‘Hermes-el-Heramise’ ile tesmiye eylediler. Zeban’ı Yunani’de ‘Ermis’ dediler. Yani Utarid demektir. Bedahu ta’rip olunup ‘Hermes’ demi ler. Asıl simsi ‘Hanuh’dur.”(18) Bilgedir ve bütün inançların üzerindedir.

Ve demek ki tek bir dinle kar ı kar ıyayız; ço alan, azalan, adları de i mekle birlikte özleri aynı kalan tanrılara dayanan tek bir din... Herodot, “Gene bana denilmi tir ki, büyük tanrılar için on iki adı ilk olarak Mısırlılar kullanmı lar ve Yunanlılar da onlardan almı lar, ta lar üzerine hayvan resimleri kazanlar da gene onlardır” diyor. (19) Herodot’a göre Yunanlılar da olup da Mısırlıların bilmedi i tek tanrı Poseidon’dur, o da Libya’dan gelmi tir.(20) Dini yasak ve kurallara gelince; Mısırlılar da tıpkı Yahudiler gibi Osiris’in adını a ızlarına almazlar. Kutsal yerlerde birle me ve kadınla yattıktan sonra yıkanmadan kutsal yerlere girme yasa ı da Mısır çıkı lıdır. Domuz yememe, ko er-helal gıda (Yunanlıların bıça ıyla kesilen et yenmez, Yunanlılarla aynı sofraya oturulmaz), sünnet olma, abdest, yıkanma (gündüz iki, ak am iki kere so uk su ile yıkanma) Mısır bakiyesidir. Herodot, pek çok kutsal kitap hikâyesinin orijinlerini de anlatmaktadır bize.

Tot veya Hermes dindeki süreklili i takip edebilmemiz için pek çok veri sunmaktadır bize.

lahiyatçı Mahmud Erol Kılıç, dinler tarihinin mü terek bir motifine dikkat çekiyor: “Dinler Tarihi, ‘Felsefe Tarihi’ ve ‘Bilim Tarihi’ sahaları, tarihî (diyakronik) olarak geriye do ru götürüldüklerinde her üçünün kesi ti i bir hem-zaman (senkronik) nokta üzerinde mü terek bir motifin durdu u görülecektir. Farklı gelenek ve kültürlerde de i ik isimler altında tezahür eden bu figür daha çok hâkim Greko-Latin kültüründe ça rıldı ı ekli olan “Hermes” ismiyle öhret bulmu tur. Felsefe tarihinde, bilim tarihinde ve edebiyat tarihinde mitolojik ve yarı-mitolojik bir görünüm altında kar ımıza çıkan bu figürün dinler tarihi sahasında bir peygamber ile özde le erek daha tarihsel bir zemine oturdu u göze çarpar. Eski Mısır dinindeki ‘Toth’u, brânî dinindeki ‘Uhnuh’u, Budizmdeki ‘Buda’yı, Zerdü tlükteki ‘Hû eng’i ve slâm dinindeki ‘ dris’i hep bu“Hermes” kar ılı ı olarak dü ünme bir bakıma modern anlamdaki mukayeseli dinler çalı malarının da ba langıç noktasını olu turacaktır.”(21) Demek ki Hermes bütün dinlerin ortak peygamberidir.

Kılıç’a göre elbette farklılıklar vardır, ancak ortak noktalar bir birli e dikkat çekmektedir. öyle sürdürüyor:

“Mamafih ondan bahseden efsanevî rivayetlerle örölü bir takım yazılı metinleri çözmeye tabi tuttu umuzda söz konusu bu rivayetler arasındaki bütün farklılıklara rağmen ‘Hermes’ motifinin bütün kültür ve medeniyetlerde asgarî üç özelliğe sahip olmasına birleştirilmesini görürüz. Onun ne kadar evrensel bir kimlik olduğunu ispatlayıcı bu özellikler şunlardır:

- a-) Bir şekilde Tufan’la beraber anılır; Yani ya ondan önce veyahut sonra yaşamıştır.
- b-) Bütün kültürlerde seçkin, bilgili, nebî veya velî bir kişidir.
- c-) En dikkat çekici olanı da bütün geleneklerde onun yüce bir makama çıkmış olması, ölmemesidir.” Ab-ı hayat içmi olduğunu anlıyor.

Kılınç, Hermes’in de iki inanç ve kültürlerde aldığı biçimi de böyle takip ediyor:

“Hermes kelimesinin etimolojik kökeni hakkında farklı görüşler vardır. Bu kelimenin aslının Süryânice olduğunu ve ‘Âlim’ anlamına geldiğini söyleyenlere göre ‘Hermesü’l-herâmise’ tamlaması ‘Âlimlerin âlimi’ demek olur. Mandeistler, nûr meleklerinden biri olan Zehrun’u güneşle ilgili olarak ‘Hürmüz’ ya da ‘Hermez’ kelimelerinin buradan geldiğini ve daha sonra Sâbiîlerce ‘Hermes’e dönüşümü olabileceğini ihtimali üzerinde durulur. Çünkü Sâbiîler Mısır’lı ‘Hermes’i peygamberlerinden biri olarak görmekteydiler. Ayrıca Sâbiîlerin ‘Hermes’ için kullandıkları ‘Buzasaf’ ismi ile ‘Budha’ ismi arasında bir etimolojik benzerlik de göze çarpmaktadır. Branîlere göre ise onun adı ‘Uhnûh’tur ve ‘ders vermek’, ‘inâbe vermek’ ya da ‘aydınlatmak’ anlamlarına gelir. Bu durumda ‘Uhnûh’ ismi de if’al babından ‘çok ders vermek, çok ders çalışmak’ anlamlarına gelir ki buradan da Arapça’da gayri munsarif cemî bir kelime olarak ‘dris’ ismi türetilir. Diğer bir görüş ise eski Mısır tanrılarında ‘Ahnaton’ kelimesinin ‘Uhnûh’a, ‘Oziris’ kelimesinin de ‘dris’e dönmüş olabileceğini ileri sürülür. Tarihçi Mes’udî ‘Hermes’ kelimesinin Utarid demek olduğunu söylerken ona tarihî olarak ziyâde kozmik bir yer biçer. Zaten Hind geleneğinde de bir felekî Budha bir de tarihî Budha bulunmaktadır. Tarihî Budha’nın annesinin adı Maya’dır. Grek mitolojisindeki Hermes’in annesinin adının da Maia olması hayli ilginç mukayeseler ortaya çıkarır. Pers kültüründe ise ona ‘Hû eng’ adı verilir ve onlara göre ulvî şeylerden ilk bahseden odur ve dedesi Adem (Giyomert) gündüzün ve gecenin saatlerini ona öğretmiştir. Ayrıca Zerdüştükteki ‘Daena’ kavramı ile Hermesçiliğin ‘Tam Tabiat’ kavramı arasında bağlantı benzerlikler bulunmaktadır.”(22)

inasi Gündüz, Hermetizmin Sabilerin (Harraniler) karakteristik özellikleri arasında yer aldığını belirtiyor.(23) Sabiler yıldızlara ve güneşe tapmaktadır! Kılınç ise, Sabilerin Hermes’le ilgili kişileri hakkında şunları anlatıyor: “üpheşiz antik düşünceler ile Müslümanların teması geçtiği yegâne kanal orta-ark Hıristiyan merkezleri de ildi. Harranlılar arasında, Bâbil dinlerine ait unsurları Grek geleneğinin ezoterik yönleriyle birleştiren Sâbiîlik adlı bir dinî gruplar vardı ki Müslümanlar bu kanaldan da Babil’in matematik ve astronomik bilgilerini almışlardı. Çünkü bu Harranlılar Yeni-Pisagorculuk ve Hermesçiliğin mirasçılarıydılar. Sâbiîlerin Hermetik düşüncelere sahip olmaları ve ehli kitap olarak görülmeleri daha sonra bu fikirlerin Müslümanların eline geçmesinde büyük önem arz etmektedir. Harranlı Sâbiîlerin en ünlü bilginlerinden olan Sâbit b. Kurra, Hermes’in Kitâbu’l-Nevâmîs’ini Süryaniceden Arapçaya çevirmiştir. Kindî’nin talebesi İbn Tayyib el-Serahsî, Hermes’i Sâbiî dininin kurucusu olarak görür. İsmâeddin el-Dimaşkî Nuhbetü’l-Dehr isimli kitabında ‘Sâbiî’ sözcüğü İbn Sabî’den türetilmiş olduğunu ve bunun da Hermes’in olduğunu söyler. İbnü’l-Esîr ise onu ‘dris’in olduğunu Metulah’ın olduğunu nakleder. Bugün dahi Irak’ta çok küçük bir cemaat olarak varlıklarını sürdüren sâbiîler 7 Azer (Ocak) tarihini Hermes Bayramı olarak kutlarlar. Mecrifî’nin Gâyetü’l-Hakîm isimli eserinin Sâbiîler üzerine olan yedinci bölümünde ‘Tabiat-ı Tamme’ konusu bizzat Hermes’e atfedilir ve ona

yapılan hayli ilginç öyle bir münâcât aktarılır: ‘Biz seni bütün isimlerinle, Arapça ey Utarid, Farsça ey Tir, Latince ey Harus, Yunanca ey Hermes, Hindce ey Budd, diye ça ırırız’(24)

Profesör Kılınç ise böylece bir “dinler tarihi” özeti ortaya çıkarmaktadır. Buna göre;

1-Hürmüz, Hermez ve Hermes bir ve aynıdır.

2-Hermes Sabilerin dilinde Buzasaf olmaktadır ki bununla Budha arasında bir etimolojik benzerlik vardır.

3-Hermes, branilerde Uhnuh dönü mekte, dris’in kayna ı da Uhnuh olmaktadır.

4-Bir görü e göre Uhnuh’un, Ahnaton veya Akhenaton ile bir ba lantısı vardır. Bu durumda Oziris ile dris arasında da bir ba kurulabilmektedir. Hanok da bu adlardan biridir. Demek ki ilk tek tanrıci dinin kurucusu ve Pagan bir dinin tanrısı branide peygamber olarak kendine yer bulabilmektedir.

5-Utarid bir ba ka ad olarak ortaya çıkmaktadır. Ve asıl önemlisi Hind Hermes ile Grek Hermes’in annesi aynı adı ta ımaktadır.

6-Hermes, Perslerde Hü eng ve Zerdü tlükte Daena adını almaktadır.

7-Araplarda dris’in, Hermes mi yoksa Osiris mi oldu u açık de ildir.

dris’in, Hıristiyanlıkta Andreas haline geldi inin iddia edildi ini de görece iz.

Bu durumda Uhnuh, Ahnuh veya Enoh’un Nuh’tan önce olması gerekir. Dini kuran o oldu una göre, peygamberler mantıken sonra gelir. Rivâyetlere göre ilk defa mâbed in a edip içerisinde Allah’a ibadet eden, tıb bilimi hakkında ilk konu an ve Tufan’ın gelece ini de ilk o haber veren bu kimsedir. Kılınç’a göre onun hikmetin kaybolmasından korktu u için “el-Barbâ” (ço ulu:barâbî) ve Panopolis (Ihmîm) isimli piramidleri in â ederek kendinden sonra gelecekler için bütün ilimlerin formüllerini bunların iç duvarlarına kazıdı ı da rivayet edilir. Demek ki tufandan önce tufanı bilmektedir!

Profesör Kılınç’ın kısa Hermes tarihi, Mısır’da ba layan ve slamiyet’le sonuçlanan bir tarih çıkarmaktadır ortaya:

- 1- Hermes’in Eski Mısır’daki efsanevî ahsiyeti ile Yunan ve slâm felsefi geleneklerindeki içerik birbirine benzemektedir. “Toth” ve “Hermes” figürlerinin özde le tirilemeye ba lamasının tarihi .Ö.300’lü yıllara dayanmaktadır.
- 2- Ancak “Toth” “Hermes”e dönü ürken bir takım kozmik güçlere sahip bir Helen tanrısı haline gelmi tir. “Hermescilik” ilkinden çok, ikincisine dayanmaktadır.
- 3- Helen Hermes’i yer ile gök arasında ba kurucu ve yukarının yorumcusu olarak görülmesi belli ölçüde korunmu tur. Felsefenin “Hermenötik”i onun bu fonksiyonundan esinlenmi tir.
- 4- Helen Toth’u bir tabipler, müzisyenler, tüccarlar, yolcular, çobanlar ve de en önemlisi ilham tanrısıdır.
- 5- Romalılar tıpkı Helenler gibi onu kendi dillerine çevirmi ler ve “Merkür” ya da “Merkür Trismegiste” adını vermi lerd.
- 6- Eski Ahid’e göre Enoh (Uhnuh)’tur o. Dindar bir insandır, yeryüzünde 365 sene ya amı tır, ölmemi gö e çekilmi tir.
- 7- Kuran’da dris Peygamberdir. Ayrıca dris’in miraçta Hz. Muhammed ile dördüncü kat semada görü tü ü rivayet edilmektedir. Dördüncü felek Güne fele idir.

Böylece, Güne ’in ı ıklarının bütün dinlere sızdı ı, bütün dinleri ı ıtıp aydınlattı ı görülmektedir.

Kaynaklar:

- 1-Casciulli, Luigi. Mesih Masalı. Çev. Abdurrahman Aydın. İstanbul 2006. s.16.
- 2-A.g.e. s.77.
- 3-A.g.e. s.105.
- 4- A.g.e. s.113.
- 5-Gündüz, İnci. Sabiler-Son Gnostikler. Ankara 1999. s.53.
- 6-A.g.e. s.113
- 7-A.g.e. s.113.
- 8-Ocak. A.g.e. s.110.
- 9-Melikoff, Irene. Bektaşî-Alevilerde Ali'nin Tanrılaştırılması. İslam İnançlarında Hz.Ali içinde. Hazırlayan Ahmet Yaşar Ocak. Ankara 2005 s.82.
- 10-Roux, Jean-Paul. Türklerin ve Moğolların Eski Dini. Çev. Aykut Kazancıgil. İstanbul 1994.
- 11-Ocak. A.g.e. s.112.
- 12-A.g.e. s.137.
- 13-Hook.A.g.e. s.21.
- 14-En'am Suresi. 75-78.
- 15-A.g.s. 96.
- 16- İdris Şah. Doğu Büyüsü. İstanbul 1987. s.33.
- 17-Friedman, Richard Elliott. Kitabı Mukaddes'i Kim Yazdı? Çev. Muhammet Tarakçı. İstanbul 2005. s.42-43.
- 18-Ayni, Mehmet Ali. Tasavvuf Tarihi. İstanbul 2000. s.49.
- 18-Herodotos. Tarih. Çev. Müntekim Ökmen. İstanbul 2002. s.90.
- 20-A.g.e. s.106.
- 21-Kılıç, Mahmud Erol. Ebu'l-Hukemâ: Hikmetin Atası - Hermetik Felsefenin İslâm Dünyesinde Tarihinden Görünümü", Dîvân, İstanbul, 1998, sayı: 5.
- 22- A.g.d.
- 23-Gündüz, İnci. Sabiler. A.g.e. s.33.
- 24-Kılıç, Mahmud Erol. A.g.d.